

KODEKS KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

Skupština Privredne komore Srbije donela je Kodeks korporativnog upravljanja.¹ U izradi Kodeksa su, pored stručnjaka iz Privredne komore Srbije, učestvovali i profesori Pravnog i Ekonomskog fakulteta.

Pravila koja sadrži Kodeks su dvojakog karaktera:

1. upućujuća, objašnjavajuća, interpretirajuća i pomažuća, i

2. imperativnog karaktera, ako imaju zakonsku osnovu tog (kogentnog) tipa.

Cilj Kodeksa je, pre svega, da se poslovnoj praksi pomogne u organizovanju korporativnog upravljanja, kako bi se isto učinilo što transparentnije. Efikasno korporativno upravljanje podrazumeva da postoji dobra zakonska i autonomna regulativa.

Posle usvajanja Kodeksa korporativnog upravljanja, Srbija je ušla u grupu zemalja koje imaju svoj nacionalni kodeks korporativnog upravljanja.

Kodeks sadrži veći broj rešenja koja su opšte prihvaćena u nacionalnim kodeksima korporativnog upravljanja zemalja sa dugom tradicijom tržišne privrede. Kodeks ima i veći broj originalnih rešenja koja su primerena našim uslovima privređivanja i korporativnog upravljanja. Značajno je istaći da će se Kodeks dalje doradivati i dopunjavati zavisno od naših potreba i kretanja uporedne prakse.

Sadržina Kodeksa ogleda se u pravilima o upravljanju i nadzorom nad upravljanjem u društvima kapitala i predstavlja dopunu postojećoj zakonskoj regulativi. U Kodeksu je istaknuto pravilo: "Da nijedna odredba Kodeksa ne ukida zakonsko pravilo koje isto pitanje uređuje drugačije."

Kodeks se primenjuje na sva kotirana akcionarska društva, odnosno ona akcionarska društva čijim se akcijama trguje na tržištu, a koja su članovi Privredne komore Srbije. Učlanjenje u Privrednu komoru, po automatizmu, znači prihvatanje kodeksa, bez ikakvih dodatnih izjava. Kodeks se može primenjivati i u drugim društvima kapitala (društvima sa ograničenom odgovornošću, zatvorena akcionarska društva), u delu koji je primenljiv na njih.

U korišćenju termina ide se iz krajnosti u krajnost i to počev od upotrebe "žargona" pa do stručnoj i široj poslovnoj javnosti nepoznatih termina i izraza kao što su: ekskulpirajući, "meko pravo", "tvrdo zakonsko pravo", institucionalni arsenal zaštite, investiciona mapa, arsenal nezavisnih tela itd. Sve ovo će stvarati određene nejasnoće u tumačenju Kodeksa.

Pravila Kodeksa se mogu svrstati u tri grupe i to:

1. Zakonska pravila koja su u Kodeksu označena i formulisana na drugačiji način nego što je to učinjeno u Zakonu ali se na ovaj način ne menja smisao zakona. U Kodeksu se mogu prepoznati po upotrebi reči: „mora“, „ne sme“, „dužan je“ i sl.

2. Preporuke, koje privredna društva imaju obavezu da ih prihvate i iste primenjuju u praksi, te ukoliko to ne učine u celini ili delimično u obavezi su da za

* Sekretar Skupštine grada Novog Sada.

¹ Kodeks je objavljen u "Službenom glasniku Republike Srbije", br. 1/2006.

učinjeno odstupanje prezentuju jake i opravdane razloge. Preporuke se mogu prepoznati u Kodeksu po upotrebi reči „treba“.

3. Predlozi, koji pravno ne obavezuju ali je njihova primena poželjna u upravljanju kotiranim akcionarskim društvima. Predlozi se u Kodeksu prepoznaju po upotrebi reči „može“, „trebalo bi“ i sl.

Kodeks reguliše više oblasti i to:

Skupština akcionara i prava akcionara

Regulisana su samo najznačajnija prava akcionara potrebna za funkcionisanje upravljanja društvom, i nisu obuhvaćena imovinska prava akcionara.

U prvi plan se ističe ravnopravnost akcionara u učešću u radu Skupštine akcionara (učešće u raspravi, glasanju i podnošenju predloga, postavljanju pitanja i dobijanju odgovora) bez obzira na vrstu i klasu akcija koje poseduju. Princip ravnopravnosti i jednak tretman se naročito ističe u odnosu države prema manjinskim akcionarima i akcionarima koji nisu zaposleni u društvu.

U Kodeksu se navodi kao interes društva da što veći broj akcionara učestvuje u radu Skupštine akcionara, kao i potreba da društvo podstiče akcionare da ostvaruju svoja prava u društvu i da društvo može, osim obaveznih, da uspostavi i dodatne sisteme komunikacije u cilju blagovremenog i primerenog izveštavanja akcionara.

U cilju izbegavanja zloupotrebe pojedinih prava koja ima Upravni odbor prilikom sazivanja Skupštine akcionara, u Kodeksu su detaljno utvrđena pravila koja regulišu ovu oblast. Utvrđeno je da sednicu Skupštine akcionara saziva Upravni odbor slanjem pismenih poziva akcionarima, sa predloženim dnevnim redom i prilogima koji su potrebni za odlučivanje na sednicama. Svaka tačka dnevnog reda mora biti obrazložena. Upravni odbor treba da objavi na internet stranici društva poziv za sednicu Skupštine akcionara sa svim elementima.

Kada je u pitanju glasanje, u Kodeksu je utvrđeno da jedna obična akcija daje prvo na jedan glas i da pravo glasa odražava srazmeru učešća u osnovnom kapitalu, te da je zabranjeno da u društvu postoje obične akcije sa većim brojem glasova (tzv „pluralne akcije“), kao i da se ograničava glasačko pravo određivanjem maksimalnog broja glasova jednog akcionara, kao i posedovanjem akcija sa povlašćenim pravom glasa (kao što su pravo veta na neke odluke društva, pravo da imenuje i opoziva članove Upravnog odbora i dr). Posebno je značajno da, kada postoji suvlasništvo na akciji od strane više lica, oni to pravo glasa ostvaruju preko zajedničkog punomoćnika ili svi suvlasnici zajedno ostvaruju pravo glasa. Akcionar može ostvariti pravo glasa na sednici Skupštine lično ili preko punomoćnika.

Kodeksom se precizno regulišu pitanja, kao što su:

- **glasanje u odsustvu**, u cilju da se poveća učešće akcionara, tako što će im se omogućiti da uz niske troškove i bez ometanja svojih redovnih aktivnosti učestvuju u radu Skupštine.

- **glasanje pismenim putem**, podrazumeva davanje pismenog uputstva licu određenom od strane društva kako da glasa u odsustvu akcionara u njihovo ime. Lica koja glasaju pismenim putem smatraju se lično prisutnim na sednici i to samo u delu sednice na koji su se njihove instrukcije odnosile. Uputstvo za glasanje pismenim putem ima opšti karakter i primenjuje se na svaku sednicu Skupštine akcionara i objavljuje se na internet stranici društva,

- **glasanje preko punomoćnika**, vrši se na taj način što se punomoćje daje u pismenoj formi, na obrascu koje je društvo poslalo uz poziv za sednicu. Puno-

moćje se može dati i elektronskim putem. Ukoliko punomoćnik, prilikom glasanja odstupi od dobijenih naloga i uputstava ili ne glasa u interesu akcionara, ovo ne utiče na valjanost donete skupštinske odluke,

- **ugovor o glasanju**, kojim se akcionar obavezuje da svoje pravo glasa na Skupštini akcionara vrši na određen način ili da ga uopšte ne vrši,
- **prekogrančno glasanje**, u cilju zaštite akcionara sa prebivalištem ili sedištem u inostranstvu u vezi sa njihovim učešćem u radu Skupštine, na taj način što će se u akcionarskom društvu doneti posebna pravila u kojima se određuje vreme i način dostavljanja poziva za Skupštinske sednice, prevođenje i dr.

Uočljivo je da je veliki broj predviđenih rešenja originalan, a uvedeno je i više novih instituta koji do sada nisu postojali u našoj privrednoj praksi, kao što su: glasanje u odsustvu, glasanje pisanim putem i prekogrančno glasanje.

Odredbama Kodeksa o ugovoru o glasanju preko punomoćnika regulisana su pitanja koja su ostala neuređena u zakonu.

Na sednici Skupštine akcionara važi pravilo da se glasa javno i to: dizanjem ruku, pritiskom na taster, putem paketa akcija ili na drugi način utvrđen osnivačkim aktom.

Tajno glasanje je obavezno:

- ako društvo ima više od 100 akcionara,
- ako zahtevaju akcionari ili punomoćnici koji poseduju najmanje 10% akcija sa pravom glasa o određenom pitanju, kao što su: izbor i razrešenje članova Upravnog odbora, usvajanje finansijskog izveštaja i dr.,
- u drugim slučajevima kada je predviđeno osnivačkim aktom.

Tajno glasanje se vrši putem glasačkih listića i glasanjem rukovodi posebna komisija.

U Kodeksu je utvrđen način rada Skupštine akcionara, a naročito pitanje kvoruma i većine za odlučivanje, koja treba da bude utvrđena zavisno od značaja skupštinske odluke i broja akcionara sa pravom glasa koji uobičajeno prisustvuju skupštinskim sednicama i dr. Novo rešenje se ogleda u mogućnosti promene kvoruma koji je određen osnivačkim aktom. Propisana je obaveza društva da formira komisiju za glasanje od najmanje tri člana, od kojih je makar jedan diplomirani pravnik. Utvrđena je i mogućnost telefonskih sednica, koje omogućavaju održavanje sednica bez fizičkog prisustva akcionara.

U Kodeksu su utvrđene dužnosti institucionalnih investitora prema svojim ulagačima koje se ogledaju u: obavezi da postupaju u najboljem interesu ulagača, objavljivanju politike vršenja glasačkih prava i izveštavanju o primeni te politike, objavljivanju da li su i kako glasali itd.

Upravni odbor

Kodeksom se Upravni odbor definiše kao organ koji je odgovoran za korporativno upravljanje i poslovanje koje će ostvariti dobit.

U Kodeksu se ističe:

- fiducijarna dužnost Upravnog odbora prema društvu i svim akcionarima, kao i obaveza da svoje poslove izvršavaju savesno, sa pažnjom dobrog privrednika, u razumnom uverenju da deluju u najboljem interesu društva, te da postupaju savesno i lojalno prema društvu i njegovim akcionarima, čuvajući poslovne tajne koje saznaju u svojstvu člana Upravnog odbora,

- obaveza Upravnog odbora kontrolnog (matičnog) društva da vodi računa i odgovara za strategiju upravljanja celom grupom povezanih društava,
- princip neutralnosti Upravnog odbora, prilikom i u vreme trajanja postupka preuzimanja ciljnog društva,
- pravni osnov za angažovanje članova Upravnog odbora i izvršnog odbora je ugovor o radu ili ugovor o delu,
- najmanji (3) i najveći broj članova (15) Upravnog odbora, što se utvrđuje osnivačkim aktom, s tim da taj broj mora biti neparan a članovi moraju imati potrebno znanje, sposobnost i stručna iskustva koja su neophodna za obavljanje poslova iz nadležnosti Upravnog odbora,
- kumulativno glasanje za izbor i razrešenja članstva u Upravnom odboru, način rada upravnog odbora u skladu sa poslovnikom o radu, uz pomoć stručnih komisija,
- sukob interesa i definiše šta se pod ovim podrazumeva, uz izričitu zabranu da članovi Upravnog odbora svoju poslovnu poziciju zloupotrebljavaju i izvlače koristi za sebe i članove svoje porodice.

Organ nadzora u društvu

Zakonom o privrednim društvima Republike Srbije iz 2004. godine nije utvrđena obaveza da se Kodeksom korporativnog upravljanja regulišu nadzorni organi, ovo je ipak urađeno iz praktičnih razloga, s obzirom, na značaj te su Kodeksom dopunjena neka zakonska rešenja.

Zadatak organa nadzora je da vrši nadzor nad radom Upravnog odbora i Izvršnog odbora (nadzor nad poslovanjem), nadzor nad poštovanjem prava akcionara, nad radom i nezavisnošću spoljnog razvoja društva i pravila dobrog korporativnog upravljanja.

Kodeksom je utvrđena obaveza da društvo ili unutrašnji organ nadzora u formi Nadzornog odbora ili revizora u društvu (interna-fizička lica ili odbor revizora), koji se sastoji od najmanje tri člana a ne bi trebali da imaju više od devet članova.

Skupština akcionarskog društva bira članove Upravnog odbora, a upravni odbor bira internog revizora ili odbor revizora. Kodeksom je utvrđeno da članovi organa nadzora moraju biti nezavisni, da im se ograničava broj uzastopnih mandata u istom društvu, kao i najveći broj funkcija u organima drugih društava kapitala.

Radi efikasnijeg rada organa nadzora, Kodeksom se propisuje obaveza upravnog odbora da omogući organu nadzora dostupnost svih relevantnih podataka za obavljanje njihovih zadataka.

Pošto u Zakonu o privrednim društvima republike Srbije iz 2004. godine nije propisano sazivanje i održavanje sednica kolektivnog organa nadzora, bilo je logično i neophodno da se ova oblast reguliše Kodeksom. U Kodeksu je predviđeno da kolektivni organ nadzora mora da održi najmanje četiri redovne sednice godišnje. Za sednicu se šalju pismeni pozivi najmanje osam dana pre održavanja sednice. Organ nadzora mora, naročito, da sarađuje sa predsednikom Upravnog odbora.

Izveštavanje javnosti

Za uspešno i kontrolisano upravljanje društvom veoma je značajna javnost rada koja se postiže na nekoliko način i to: preko internet stranice ili na osnovu izveštaja o korporativnom upravljanju u društvu. Izveštaji moraju biti istiniti, potpuni i jasni, za šta je odgovoran organ ili lice koje je dužno da sastavi izveštaj.

Kada se izveštavanje javnosti vrši preko internet stranice ono mora biti na srpskom i na engleskom jeziku. Internet stranica treba da sadrži osnovne podatke o društvu i njegovom poslovanju i ovi podaci moraju ostati najmanje tri meseca na internet stranici. Ukoliko društvo nema svoju internet stranicu, podaci se moraju istaći na oglasnoj tabli društva ili učiniti dostupnim preko besplatnih primeraka izveštaja u prostorijama generalnog direktora.

Izveštaj o korporativnom upravljanju je značajan za kontrolu pravilnosti korporativnog upravljanja u društvu. Upravni odbor je odgovoran za blagovremenost dostavljanja izveštaja Skupštini akcionara. Upravni odbor je dužan da istakne odstupanje od pravila korporativnog upravljanja koja su sadržana u Kodeksu i objasni razloge za to. Upravni odbor u izveštaju treba da navede svoje preporuke o načinima unapređenja postojećeg korporativnog upravljanja u društvu. Predsednik Skupštine treba da dostavi Privrednoj komori Srbije izveštaj o korporativnom upravljanju, a Privredna komora objavljuje njegove izvode u svom glasilu.

Revizija finansijskih izveštaja

Pored unutrašnjeg organa nadzora, društvo ima i spoljnog revizora. Spoljnog revizora, na predlog Upravnog odbora, bira i razrešava Skupština akcionara. Spoljni revizor mora da ispunjava određene zakonske uslove i ne može biti biran duže od tri uzastopne godine za isto društvo. Spoljni revizor ispituje da li su finansijski izveštaji sastavljeni u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i daje svoje mišljenje o tome.

Povreda kodeksa

Kodeks sadrži dobre poslovne običaje i povrede poslovnog morala, te povreda kodeksa znači u isto vreme i povredu dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala.

U slučaju povrede pravila Kodeksa, Privredna komora, član Privredne komore, nadležni državni organ ili oštećeni građanin može da pokrene postupak pred sudom časti.

Sud časti pri Privrednoj komori može zbog povrede odredaba Kodeksa da izrekne meru u skladu sa Zakonom, statutom i pravilnikom Suda časti.

Zaključak

Koristeći ovlašćenja iz Zakona o privrednim komorama („Sl. Glasnik RS“, br. 65/01), skupština Privredne komore Srbije donela je Kodeks korporativnog upravljanja. Kodeks predstavlja potrebu da se formiraju dobri poslovni običaji u oblasti korporativnog upravljanja koji već postoje u uporednopravnoj praksi razvijenih zemalja, kao što su Engleska, Nemačka, Austrija, Holandija, Belgija i dr.

Pored funkcije regulisanja korporativnog upravljanja, Kodeks treba da ostvari i edukativnu funkciju u oblasti upravljanja društvima kapitala. Zbog toga što su propisi (pre svega zakon) kojima se reguliše korporativno upravljanje novijeg datuma, Kodeks treba da predstavlja pomoć u pravilnom tumačenju njihovih odredbi.

Kodeks se sastoji od odredbi koja obuhvataju upravljanje i nadzor nad upravljanjem u društvima kapitala i iste su svrstane u nekoliko poglavlja koja nose nazive: Skupština akcionara i prava akcionara; Upravni odbor; organ nadzora u društvu; izveštavanje javnosti; revizija finansijskih izveštaja i povreda Kodeksa.

Kodeks će u budućnosti biti dorađivan i dopunjavan u zavisnosti od potreba naše privrednopravne prakse i napretka rešenja u uporednoj praksi.